

ספרות עברית וכללית

לעולים חדשים

לבתי ספר דתיים

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעה וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
פרק ראשון – סיפורת (מעשה חכמים, סיפור קצר), דרמה ומונודרמה – (30×2) – 60 נקודות
פרק שני – שירה (פיוט, שירת ימי הביניים, השירה העברית במאה ה-20) – (20×2) – 40 נקודות
סה"כ – 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: (1) רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו בכיתה.
(2) מילון עברי-לועזי / לועזי-עברי.
- ד. הוראות מיוחדות: (1) חובה לצרף למחברת הבחינה את הרשימה המודפסת של היצירות שנלמדו בכיתה.
(2) אין לכתוב על אותה יצירה בתשובות שונות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון — סיפורת (מעשה חכמים, סיפור קצר) דרמה ומונודרמה

(60 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 1-11 (לכל שאלה — 30 נקודות).

מעשה חכמים

1. קרא את מעשה החכמים על בתו של רבי עקיבא והנחש שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

לְרַבִּי עֲקִיבָא הָיְתָה בֵּת.
אָמְרוּ לוֹ הַכִּלְדִּיִּים: ¹אוֹתוֹ הַיּוֹם שְׁנִכְנַסְתָּ לְבֵית הַחֶפֶה,
מִכֵּישׁ אוֹתָהּ נָחֵשׁ, וְהִיא מֵתָה.
הָיָה דוֹאֵג עַל הַדָּבָר הַרְבֵּה.
אוֹתוֹ הַיּוֹם, נָטְלָה אֶת הַמִּכְבָּנָה, ²נָעֲצָה אוֹתָהּ בַּסֶּדֶק,
קָרָה שְׂיִשְׁבָּה [שְׁנִנְעָצָה] בְּעֵינֶיהָ שֶׁל נָחֵשׁ.
בִּבְקָר, כְּשֶׁנָּטְלָה אוֹתָהּ, נִסְרָךְ וּבָא הַנָּחֵשׁ אַחֲרֶיהָ.
אָמַר לָהּ אֲבִיהָ: מָה עָשִׂיתָ?
אָמְרָה לוֹ: בְּעֶרְבַּ בָּא עָנִי, קָרָא בַּפֶּתַח, וְהָיוּ טְרוּדִים כָּל הָעוֹלָם בַּסֶּעֱדָה,
וְאֵין שׁוֹמֵעַ לוֹ.
קִמַּמְתִּי, נָטְלָתִי אֶת מְנַתִּי שְׁנִנְתָּם לִי, וּנְתַתִּיהָ לוֹ.
אָמַר לָהּ: מִצּוֹה עָשִׂיתָ.
יָצָא רַבִּי עֲקִיבָא וְדָרַשׁ: "וַצִּדְקָה תַצִּיל מָמוֹת" (משלי י, ב).
וְלֹא מִמִּיתָה מְשֻׁנָּה, אֲלָא מִמִּיתָה עֲצָמָה.

1 הכלדיים — הרואים בכוכבים (אסטרולוגים).

2 מכבנה — סיכה להידוק הבגד או השיער.

פערי מידע, מָסָר, יסודות על-טבעיים, מידה כנגד מידה וניגודים מאפיינים מעשי חכמים רבים.

בחר בארבעה ממאפיינים אלה, ותאר כיצד הם באים לידי ביטוי במעשה החכמים שלפניך.

שים לב: אין לכתוב על אותה יצירה בתשובות שונות.

סיפור קצר

2. כינורו של רוטשילד / אנטון צ'כוב

בסיפור "כינורו של רוטשילד" תיאורי מקום, נוף וסביבה מעצבים את האופי של הדמויות ואת ההתנהגות שלהן. בחר מסיפור זה שני תיאורים כאלה, הצג אותם, והסבר את התרומה שלהם לעיצוב דמותו של יעקב.

3. יגון / אנטון צ'כוב

לפניך תיאור המפגש בין יונה לבין איש הצבא. קרא את התיאור, וענה על השאלה שאחריו. יונה מציץ בנוסעו ומניע את שפתיו. רוצה הוא, כנראה, לומר דבר מה. אבל רק חרחור עולה מגרונו. "מה?" שואל איש הצבא.

יונה מעקם פיו בחיוך, מאמץ את גרונו ומחרחר: "ואצלי, אדון, הנה... כך... בני מת עליי השבוע."
"המ... מָמה מת?"

יונה פונה אליו בכל גופו ואומר:
"ומי יודע? כנראה, מקדחת... שלושה ימים שכב בבית חולים ומת... גִזְרָה משמיים". [...]
"סע, סע..." אומר הנוסע. "הלוא כך גם עד מחר לא נגיע. זרז אותה".

מפגש זה מייצג את היחס של האנשים בעיר כלפי יונה. הסבר קביעה זו. בתשובתך הבא מן הסיפור דוגמה אחת נוספת ליחס זה של אנשי העיר כלפי יונה.

4. כינורו של רוטשילד / אנטון צ'כוב; או יגון / אנטון צ'כוב; או סיפור קצר אחר

בחר במוטיב מסיפור קצר שלמדת. תאר את הופעתו של המוטיב בסיפור, והסבר את תרומתו לבניית המשמעות של הסיפור.

דרמה**5. בעלת הארמון / לאה גולדברג**

לפניך קטע שבו דברים שזאנד אומר ללנה לקראת סיום המחזה. קרא את הקטע, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

[...] אני יודע שקשה לך. אני יודע שצר לך על הרוזן. ואת צודקת – אני מבין. גם לי צר עליו. צר מאוד. אבל את צריכה ללכת. את מבינה – אסור לך להישאר פה! אינני יכול להסביר זאת. אבל את יודעת שאת צריכה ללכת. את צריכה לחיות. את צריכה לחיות חופשיה – בלעדיו. מה שהיה פה נגמר. את מבינה, לנה?

א. על פי דבריו של זאנד ועל פי עלילת המחזה, הסבר את הקושי של לנה לעזוב את הארמון. (20 נקודות)

ב. מה לנה מחליטה לעשות בסיום המחזה? הסבר מה גרם לה להחליט החלטה זו. (10 נקודות)

6. ילדי הצל / בן ציון תומר

לפניך הפסקה המסיימת את המחזה "ילדי הצל", ובה הוראות בימוי.

קרא את הוראות הבימוי, וענה על השאלה שאחריהן.

הולך [זיגמונט] לעבר הים. קול שאון הים עולה. הבמה מחשיכה לאט. זיגמונט הותיר את כלבו על השולחן. יורם נוטל את כתביו [של זיגמונט]. נורית מתקרבת אליו. שניהם מביטים אחר דמותו המסתלקת. בחר בשלושה מן הפרטים בהוראות הבימוי, והסבר את תרומתם לבניית משמעות המחזה.

7. אנטיגונה / סופוקלס

ענה על שני הסעיפים א-ב.

א. נושא מרכזי בטרגדיה "אנטיגונה" הוא הקשר בין השליט ובין האזרחים.

הסבר כיצד נושא זה בא לידי ביטוי בטרגדיה. בסס את תשובתך על שתי דוגמאות מן הטרגדיה. (20 נקודות)

ב. האם היחסים בין השליט לאזרחים, כפי שהם באים לידי ביטוי בטרגדיה, רלוונטיים גם לימינו?

נמק והדגם את דבריך. (10 נקודות)

8. בית בובות / הנריק איבסן

לפניך קטע מן המערכה הראשונה במחזה, ובו מובאים דברים שהלמר אומר לנורה לאחר ששבה הביתה

מקניות חג המולד. קרא את הקטע וענה על השאלה שאחריו.

את משתדלת בכל דרך אפשרית לסחוט קצת כסף, וברגע שהוא בידיך, הוא נמס לך בין האצבעות; את אפילו לא זוכרת מה עשית בו.

מה אפשר ללמוד מדברים אלה על היחס של הלמר לנורה? הבא מן המחזה שלוש דוגמאות נוספות ליחסו כלפיה.

9. אויב העם / הנריק איבסן

תאר את סיום המחזה "אויב העם".

מה אפשר ללמוד מסיום זה על הדמות של ד"ר שטוקמן? הסבר את התרומה של הסיום שתיארת לבניית משמעות המחזה.

10. ביקור הגברת הזקנה / פרידריך דירנמט

תאר שלושה מן הפריטים המרכזיים (חפצים, אביזרים) במחזה "ביקור הגברת הזקנה", והסבר את התרומה שלהם לעיצוב הדמויות ולבניית המשמעות של המחזה.

מונודרמה

11. לרקוד עם אבא / איציק ויינגרטן

אחד מן הנושאים המרכזיים במונודרמה "לרקוד עם אבא" הוא ההתמודדות של אב עם בנו החרג.

הסבר והדגם כיצד נושא זה בא לידי ביטוי בשתיים מן הסצנות במונודרמה.

פרק שני — שירה (פיוט, שירת ימי הביניים, השירה העברית במאה ה־20)

(40 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 12-18 (לכל שאלה — 20 נקודות; סך הכול — 40 נקודות).**פיוט**

12. קרא את הפיוט שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

אל נורא עליה / משה אבן עזרא

אל נורא עליה.

המציא לנו מחילה. בשעת הנעילה:

מחרוזת 5 זכר צדקת אביהם. וחדש את ימיהם.
כקדם ותחלה. בשעת הנעילה:מחרוזת 1 מתי מספר קרואים. לה עין נושאים.
ומסלדים בחילה. בשעת הנעילה:מחרוזת 6 קרא נא שנת רצון. והשב שארית הצאן.
לאהליבה ואהלה. בשעת הנעילה:מחרוזת 2 שופכים לה נפשם. מחה פשעם וכחשם.
והמציאם מחילה. בשעת הנעילה:מחרוזת 7 תזכו לשנים רבות. הבנים והאבות.
בדיצה ובצהלה. בשעת הנעילה:מחרוזת 3 היה להם לסתרה. וחלצם ממארה.
וחתמם להוד ולגילה. בשעת הנעילה:מחרוזת 8 מיכאל שר ישראל. אליהו וגבריאל.
בשורו נא הגאלה. בשעת הנעילה:מחרוזת 4 חון אותם ורחם. וכל לוחץ ולוחם.
עשה בהם פליה. בשעת הנעילה:

הדובר בפיוט מבקש מה' להיטיב את המצב הקשה של העם.

הצג שתיים מן הבקשות של הדובר, והסבר את התרומה של שניים מן האמצעים האומנותיים בשיר

להדגשת הבקשות האלה.

שירת ימי הביניים

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ישנה בחיק ילדות / יהודה הלוי

ישנה בחיק ילדות, למתי תשכבי! / דעי כי נעורים פנערת ננערו!
הלעד ימי השחרות? קומי צאי, / ראי מלאכי שייבה במוסר שחרו,
והתנערי מן הזמן, כצפרים / אשר מרסיסי לילה יתנערו.
דאי כדרור למצא דרור ממעלה / ומתולדות ימים כימים יסערו.
היי אחרי מלכך מרדפת, בסוד / נשמות אשר אל טוב ה' נהרו!

הדובר בשיר קורא לנשמתו לעשות שינוי בחייה.

מה הוא מציע לנשמתו, ובאילו דרכים הוא מנסה לשכנע אותה לעשות את השינוי? הסבר והדגם את דבריך.

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ראה שמש / שלמה אבן גבירול

ראה שמש לעת ערב אדמה / כאלו לבשה תולע למכסה,
תפשיט פאתי צפון וימין / ורוח ים בארגמן תכסה,
וארץ - עזבה אותה ערמה / בצל הלילה תלין ותחסה,
והשחק אזי קדר, כאלו / בשק על מות יקותיאל מכסה.

בבית האחרון הקורא מגלה כי שיר הטבע הוא גם שיר קינה.

הסבר כיצד תיאורי הטבע בשיר רומזים על כך.

השירה העברית במאה ה־20

ארץ־ישראל וירושלים

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

גלות / בלפור חקק

סְבִי הָיָה לֹו בְּגָדֵי כְּהֵנָה שְׁקוּפִים סְבֵא שְׁלִי מֶלֶךְ עָצוּב.
וְרִקְמָה לֹו אָמוּ בְּדֶשׁ הַכְּתָנֹת נוֹלֵד בְּבִגְדֵי מִשִּׁי וְרִקְמָה בְּגָדֵי חֲמוּדוֹת.
הַתְּכָלָה פְּסִי זָהָב יָפִים. וְכֹאשֶׁר גָּלָה אֶל אֶרֶץ
וְחֻקָּה לֹו אֶת שְׁמוֹ בְּעֶנְג נִשְׁחָתוּ בְּגָדָיו נִשְׁחָת הוֹדוֹ.
בְּאוֹתִיּוֹת שֶׁל כֶּסֶף, אוֹר מְזֻקָּק. רַק בְּמוֹתוֹ הִלְבִּישׁוּהוּ תְּכָרִיף כְּעֶטְרֹת
סְבֵא שְׁלִי. מוֹרֵד בֶּן רִפְּאֵל חֻקָּק. טְלִית שְׁקִיבֵל מֵאֲבִיו טְלִית יְרֵשָׁה
וְעֵלָה סְבִי כְּאֲבֵרָהֶם מֵאוֹר חֻקָּה תְּכַלֵּת אוֹתִיּוֹת שֶׁל קִדְשָׁה.
מֵאוֹתָהּ אֶרֶץ עַל פִּי אוֹתוֹ דְּבוּר. וְלֹאֲרָךְ הַטְּלִית דְּמִיתִי לְרֹאוֹת
עֵלָה עֵלָה אֶל אוֹתָהּ אֲדִמַּת מוֹלָדָת. פְּסִי זָהָב יָפִים. אוֹר מְזֻקָּק.
וְלֹא הִיָּתָה סְבֵא שְׁלִי. מוֹרֵד בֶּן רִפְּאֵל חֻקָּק.
לֹו עוֹד הַכְּתָנֹת הַנְּחֻמָּדֹת.
וְאֲבָדָה לֹו שְׁרָרָתוֹ
וְאֲבֵל נִגְהָ פָּנָיו
וְנִשְׁחָת הַכֶּסֶף
וְנִשְׁחָט הַזָּהָב.
וּבִשְׁוֹקִים רַכַּל סְבִי מָכַר אֶת אוֹצְרוֹתָיו
בְּגָדִים בָּלִים, מְרַכֵּלֶת אֲכָזָב
לְשׁוֹנוֹ כְּבִדָּה, נִבְיָא נֶעְזָב.

הסבר את הקשר בין שם השיר ובין הרעיון המרכזי בו. הדגם את דבריו.

שירים בצל השואה

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

טרקטורים / רוני סומק

בית 1 הבנים של דוקטור מנגלה מוכרים טרקטורים

בדרך שבין מיוכן לשטוטגרט.

מי שיקנה אותם יחרש את האדמה,

ישקה עץ,

יצבע באדם את רעפי הבית

ובפסטיבל הבירה יראה איך תזמורת המסבאה

מצבת על הרחבה כחילי בדיל בחלון ראיה.

בית 2 במקוון היפי של ההיסטוריה יודעים לסרק בלורית

אפלו בשערה של

מפלצת.

כיצד הניסיון לטשטש את זכר השואה בא לידי ביטוי בשני בתי השיר?

הסבר והדגם את דברך.

17. לפניך שיר ב (המתחיל במילים: "נפרדנו כך") מתוך מחזור השירים "שירי אהב"ה" מאת לאה גולדברג. קרא את השיר, וענה על השאלה שאחריו.

ב

נִפְרָדְנוּ כָּךְ. הֵיטֵב, הֵיטֵב חָרָה לִי.
הָעֶרְפֶּל בִּינִינוּ כְּחוֹמָה.
זֹאת הַטָּפָה שֶׁעַל יָדֶי נֹתֶרָה לִי
טֶפֶת סֶגְרִיר וְדֹאֵי הִיא, לֹא דָמָעָה.

לְדוֹר הַזֶּה הִבְכִּי הוּא כְּלָמָה,
הוּא לֹא יִבְכֶּה עַל אֲהָבָה גּוֹסֶסֶת.
בְּיוֹם הַדִּין וּבְלִילוֹת הַחֶסֶד
אָדִישׁ וְגֵא הוּא לֹא יוֹרִיד דָּמָעָה.

נִפְרָדְנוּ כָּךְ. הֶרְחוּב הָמָה, הָמָה.
דְּחַפְנִי אֵיזָה הֶלֶךְ, וּמִנְגֵּד
הָעֶרְפֶּל תְּלוּי כְּהִינוּמָה.

מֵאַיִן בְּלִבִּי חֲדָוָה חוֹגֶגֶת?
אוֹלֵי, בְּכָל זֹאת, זוֹ הִיְתָה דָּמָעָה.

ציין שלושה רגשות הבאים לידי ביטוי בשיר, והסבר את תפקידם בבניית משמעותו.

אדם וזהותו

18. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

פגומים / ארז ביטון

עַל סֶף חֲצִי בֵּית בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל
עֶמֶד אָבִי
מַצְבִּיעַ לַצִּדִּים וְאוֹמֵר:
בְּהִרְסוֹת הָאֵלֶּה
נִבְנָה פֶּעַם מְטֵבַח
לְבָשֶׁל בּוֹ זָנֵב לְוִיתָן
וְשׁוֹר הַבֵּר,
וּבְהִרְסוֹת הָאֵלֶּה
נָקִים פָּנֹת תְּפִלָּה
לְמִצָּא מְקוֹם
לְמִקְדָּשׁ מְעֻט.
אָבִי נִשְׁאַר בְּסֶף
וְאֲנִי כָּל יָמִי
מְצִיב פְּגוּמִים
אֶל לֵב הַשָּׁמַיִם.

הבית והבנייה הם סמל מרכזי בשיר זה.

תאר והסבר את ההתפתחות של סמל זה לאורך השיר.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך